NICOLAE FELECAN
(Baia Mare)

ASPECTE ALE GRAIULUI DIN LOCALITATEA CAILA, JUD. BISTRIŢA-NĂSĂUD

1. Lucrarea de faţă este dedicată graiului din localitatea Caila, judeţul Bistriţa-Năsăud, satul de baştină al autorului. Punctul de pornire l-a constituit convingerea că şi în cele mai mici şi nesemnificative arii lingvistice există particularităţi şi aspecte încă necunoscute. Pentru zona respectivă, dovada este dată de compararea situaţiei oferite de graiul respectiv cu cel din comuna Şieu Măgheruş, aflată la o distanţă de circa 5 km faţă de Caila, şi, în general, a vorbirii bistriţene, aşa cum reiese din lucrările lui Gavril Istrate (1937; Istrate, Turculeţ 1971), ale lui Grigore Rusu (1959, 1960), dar şi din cele cu caracter general de dialectologie (*Tratat*; Gheţie 1994).

Întrucât în studiile respective sunt menţionate trăsăturile idiomului din această arie lingvistică, noi nu ne vom ocupa decât tangenţial de aceste aspecte, urmărind mai mult probleme ale lexicului.

Localitatea Caila este aşezată pe drumul judeţean Bistriţa – Şintereag, la 18 km de Bistriţa şi la 4 km lateral de Blăjenii de Jos. Documentar, satul este menţionat la 1332, în forma Kyule (la 1344, 1377 Kayla, 1493 Kaylla, 1733 Kajla, 1854 Kajla, Caila) (Suciu, vol. I, p. 119). Ca mărime este un sat mic (nicicând n-a avut mai mult de 130 de „fumuri”, iar în prezent numărul lor s-a micşorat, multe case fiind pustii), înconjurat din trei părţi de dealuri, încât nu se vede înainte de a ajunge în el. Prin sat trece un „părău” fără nume, care, la mijlocul satului se ramifică. În timpul verii seacă, dar când sunt ploi abundente poate face şi pagube. Paralel cu pârâul se află drumul, iar casele sunt aşezate de o parte şi de alta a acestora. Pe cele două uliţe

BDD-V726 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 08:39:14 UTC)

laterale, care urmează cursul pârâului şi care ies în hotarul satului, sunt puţine locuinţe.

Ca majoritatea satelor (ardelene), şi acesta s-a „modernizat". Casele vechi au dăinuit până prin anii '50–'60 ai secolului trecut, când au fost înlocuite cu altele noi. Ele erau în totalitate din lemn, mult retrase de la drum şi dispuse paralel cu drumul şi pârâul. De obicei aveau trei încăperi, în mijloc fiind tinda ce avea două uşi, una dădea în faţă spre „ocol" şi drum, şi o alta în spate spre grădină, pe unde ai casei puteau fugi, nevăzuţi, în caz de primejdie.

În contrast cu acestea, casele noi sunt mult aduse spre drum şi pârâu, uneori chiar la limita acestora, şi dispuse, majoritatea, perpendicular pe axa drumului. Câteva sunt în formă de L, adică în „vincăl". Sunt construite din cărămidă şi au fundaţie de piatră. Cărămida, în cea mai mare parte era prelucrată în localitate de către ţiganii care veneau din alte sate, piatra pentru fundaţii (căci puţine case au fundaţie din beton) era adusă din localitatea Tărpiu, situată la o distanţă de 15–20 de km, întrucât în hotarul satului nu există piatră de construcţie, iar nisipul şi balastul de la râul Şieu, aflat şi el la o depărtare de 8–10 km.

Ca mărime, casa a rămas cam tot cu trei încăperi, dar aşezate una după alta: camera din faţă, niciodată locuită, dar frumos gătită, fie cu mobilă modernă, fie cu lucruri tradiţionale, camera din mijloc, şi ea gătită la fel, şi camera dinapoi, singura utilizată şi în care, de regulă, se doarme. Casele în vinclu au două încăperi la drum, gătite precum am văzut, şi una în spate, cea locuită. Pe jos sunt duşumele (scânduri de brad rindeluite), iar mai recent parchet.

Ocupaţia principală a oamenilor a fost şi este agricultura, dar productivitatea era redusă, datorită, în primul rând, pământului de slabă calitate. Doar pe la poalele dealurilor randamentul e mai bun şi în partea de nord a hotarului, înspre Şintereag şi Blăjenii de Jos, unde este o zonă plană, mai extinsă, utilizată, în general, ca fâneaţă (rât) şi pentru cultura porumbului (mălai). Un loc important în tradiţia locală era creşterea animalelor: vaci, oi, porci; n-au existat bivoli şi nici capre, pe care sătenii le detestau.

BDD-V726 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 08:39:14 UTC)

În privinţa legumiculturii şi a culturilor pomicole şi viticole se cuvin a fi spuse câteva lucruri. Aş începe cu o istorioară auzită de la mama mea (1910–1987), venită în sat, prin căsătorie, de la Enciu, de lângă Lechinţa, în anul 1927. Obişnuită cu podgoriile de viţă-de-vie şi pomi fructiferi din locurile natale, majoritatea săseşti, a fost surprinsă de faptul că în Caila oamenii nu se ocupau cu aşa ceva, ci cumpărau legume şi fructe de la Bistriţa. Întrucât aceste produse nu erau prea ieftine, iar o zi de târg însemna pierderea unei zile de lucru, dar şi căratul în spate, cam 10 km, cât era distanţa directă, peste deal, de la Caila la Bistriţa, trecând prin Sigmir, sat în totalitate săsesc, căilenii, având un imbold în mama mea, au început să le cultive. Terenul ales pentru zarzavaturi se află la marginea satului, pe o întindere fertilă de aproximativ 1 km, cu o lăţime de 100–200 de m., de-a lungul pârâului ce iese din sat pentru a se vărsa în râul *Rostova* (în graiul blăjenarilor *Rosua*), care, la rândul lui, se varsă în Şieu. În acest perimetru, aproape fiecare familie posedă un lot ce variază între 2 şi 10 arii. Legumele cultivate erau fasolea, roşiile, ardeii, dar mai ales ceapa din răsad, cu care sătenii au ajuns vestiţi, fapt probat şi de porecla nouă pe care au primit-o, *cepari*, alături de una mai veche, *oloieri*, fiindcă în sat era oloiniţă, dar numai pentru „sâmburii de bostan”, din care ieşea un ulei verzui, gros aproape ca mierea şi cu un miros foarte plăcut. În copilărie am apucat să văd oloiniţa, care a dăinuit până la înfiinţarea TOZ-ului, prin anii 1953–1955.

În aceeaşi perioadă au apărut în sat viile de viţă nobilă şi livezile de pomi fructiferi, alături de cei răzleţiţi prin grădinile oamenilor. Din câte îmi amintesc, aproape fiecare familie avea un lot de vie de mărime variabilă, rar până la un ha. Din păcate, după 1961–1962, când oamenii au fost forţaţi să intre în CAP, toate aceste vii s-au degradat şi au dispărut. Puţini au fost cei care şi-au înlocuit via „nobilă” cu alta „hibrid”, mai rezistentă şi mai uşor de lucrat. La ora actuală şi aceste vii au dispărut, iar locul lor a fost luat de câteva viţe hibrid, cultivate pe lângă casă.

Tot din perioada colectivului, drumul direct înspre Bistriţa, prin Sigmir, a dispărut. La ora actuală toată acea parte de hotar, nemaifiind cultivată, e împânzită de spini şi mărăcini, iar legătura cu Bistriţa

BDD-V726 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 08:39:14 UTC)

se face numai pe drumul judeţean Şintereag – Blăjenii de Jos – Blăjenii de Sus – Sigmir (actualmente cartier al Bistriţei) – Bistriţa, o distanţă de aproximativ 18 km.

În privinţa etniei, localitatea a fost şi este locuită numai de români. Un singur maghiar, deţinătorul unei prăvălii, are mormântul, marcat doar printr-o cruce de marmură, cu inscripţia Kovacs Ferenc 1830–1922, în cimitirul local.

În sat există şcoală, construită din cărămidă, de la începutul secolului al XX-lea. Tatăl meu (1900–1977) a urmat, cu acelaşi învăţător, şapte clase, sistem menţinut până la reforma învăţământului din 1948, dată de la care au rămas în sat doar 4 clase primare (în prezent nu mai e nici un elev). Alături de şcoală se află biserica, construită din piatră, cu ziduri de peste 0,5 m, dar despre ale cărei începuturi nimeni nu ştie nimic. Iconostasul, cu pictură pe lemn, aduce foarte bine cu picturile mănăstirilor din Moldova. Biserica a fost renovată în anul 1976 şi spaţiul altarului micşorat. Cu această ocazie multe documente, aflate vraişte în podul acesteia, au fost distruse, iar lemnul, bârne mari de stejar, unele cu inscripţii, după spusele unor localnici, a fost transportat de meşter la locuinţa sa din Beclean şi ars ca lemn de foc.

Aceste două instituţii, şcoală, biserică, la care se adaugă şi Căminul cultural, construit mai târziu, sunt amplasate, circular, în mijlocul satului.

2. În privinţa graiului, acesta se încadrează, în general, ariei „bistriţene", având trăsăturile graiurilor transilvănene de nord-est, care au fost evidenţiate în numeroase lucrări (Şandru 1938; Ivănescu 1948; Frăţilă 1973; Ţâra 1979; Marin, Tiugan 1987). Câteva particularităţi distincte, le vom semnala odată cu termenii în care apar.

Vorbind despre vocabular, e de la sine înţeles că locul de căpetenie îl ocupă cuvintele ce aparţin fondului lexical de bază al limbii române, în majoritate elemente latine. Cele mai multe sunt comune graiurilor din Transilvania, Crişana, Maramureş, Moldova şi Basarabia (vezi şi Frăţilă 2010a, p. 136–141). Dintre acestea, noi am notat relativ puţine, cu precădere, pe acelea care prezintă, într-un fel sau altul, o particularitate, fie prin forma, fie prin înţelesul pe care îl au, ori prin aria de răspândire.

BDD-V726 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 08:39:14 UTC)

2.1. Cuvinte moştenite:

afunda, vb. „a se adânci; a pătrunde adânc” (< **affundare* < lat. cls. *affundere*: < *ad* + *fundum*) (Teaha 2005, p. 309–311): *S-a afundat în padure*[1]; *Copilul s-a afundat în apă*.

agâmba, vb „a (se) înfuria; a-şi ieşi din minţi” (**aggimbare*) (DER, s.v.): *Ce te agâmbă aşa?*.

agest, s.n. „aluviune, acumulare, depunere, îngrămădire de buşteni, vreascuri, pietre etc. aduse de ape şi care formează un fel de întăritură la cotul unei ape curgătoare” (< *aggestum*, *-i*, s.n. „îngrămădire; întăritură” < *aggere* „a îngrămădi, a sedimenta”).

ai, s.m. „usturoi” (< *allium*).

alina, vb. „a şchiopăta” (< din *anina* (< **anninare* „a legăna” > **ninna* „leagăn”), prin disimilare: *n – n* > *l – n*): *Calul alină de un picior*.

apleca, vb. „a da mielul mic să sugă la o altă oaie decât cea care l-a fătat” (< *applicare*).

arină, s.f. „nisip” (< *arena*, s.f. „nisip”). În Caila, numai ca toponim: *La arină* „ coastă de deal din care oamenii aduceau pământ („lut”) pentru spoitul pe jos, uneori chiar şi pe dinafară, al caselor vechi, din lemn”. Derivatul *arinos*, adj. „pământ sfărâmicios, nisipos” e mai răspândit.

balţ, s.n. „voal care se pune pe capul miresei” (< *balteus*, s.m. „cingătoare, curea; bandă, centură”).

băuna, vb. (numai despre copii) „a plânge mult, cu ţipete, cu urlete” (< **baubulare*): *Copilul acesta tătă zua baună*.

buci [buŝ] (var. a lui *buş*, *buşi*), s.m. „fire scurte de cânepă, in sau lână, de calitate inferioară” (< *byssus*, (*bissus*, *bussus*) „pânză de in”).

[1] Menţionăm aici particularitatea (prezentă şi într-un alt sat din apropiere, Chintelnic, şi nesemnalată de Gr. Rusu) *ă* protonic devine *a* (sec. al XVI-lea şi astăzi regional): *barbat*, *batut*, *facut*, *malai*, *padure*, *sacure* etc. (astăzi în Bucovina, nordul Moldovei, nord-vestul Olteniei şi sporadic în Ardeal: în Ţara Moţilor, pe alocuri prin Maramureş şi nord-estul Transilvaniei); cf. Iordan 1927–1928; Todoran 1954; Graur p. 263–264, *apud* ILR 1978, p. 149. Informaţii mai ample asupra acestui fenomen se găsesc la Gheţie 1994, p. 70–72.

BDD-V726 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 08:39:14 UTC)

bucin, s.n. „instrument de suflat, în formă de tub conic, lung, făcut primăvara din coajă de răchită, de forma buciumului, de către tineri” (< *bucinum*, s.n. „sunet de trompetă” < *bucina*, s.f. „corn, trompetă”).

buged, adj. „umflat la faţă (de prea mult somn sau de prea multă băutură” (< **buccidus*): *Are faţa bugedă*.

bute, s.f. „butoi”; „putină pentru murat varza” (< *buttis*).

căpuţan, s.n. „curelăria care se pune în capul calului, când e înhămat” (< *capitium*) (MDA, vol. I, s.v.).

ceteră, s.f. „vioară” (< *cithera*).

cheag [ĉag], s.n. „ferment extras din sucul gastric al rumegătoarelor tinere, care are proprietatea de a închega laptele” (< **clagum* = *coagulum* „cheag; lapte prins”).

corastră, s.f. „laptele unei femele imediat după ce a fătat” (< **colastra* = *colostra*).

crunta, vb. „ a (se) umple de sânge; a sângera” (< *cruentare* „a însângera; (fig.) a răni până la sânge”): *Te-ai cruntat la deget*.

curpător, s.n. „bucată de lemn rotundă sau dreptunghiulară pe care se răstoarnă mămăliga sau se taie carnea ori zarzavaturile” (< *cooperatorium*) (MDA, vol. I, s.v.).

cute, s.f. „piatră de gresie cu care se ascut obiectele tăioase (mai ales coasa)” (< *cos*, *cotis* „gresie de ascuţit”).

depăna, vb. „a trece firul tors de pe fus, de pe răşchitor pe un ghem sau mosor” (< **depanare*).

închega [înĉega], vb. „a se face sau a face să devină cheag” (< *incoagulare*).

la, vb. tr. „a spăla rufele la râu”: *De mult n-am mai laut pânză*.; refl. „a se spăla pe cap”: *Nu m-am laut de-o săptămână*.

mascur, s.m. „porc castrat” (< *masculus*): *Am doi mascuri şi o scroafă cu purcei*.

moare (de cureĉ), s.f. „zeama care se face în urma murării cureĉiului” (< **moria*).

nap, s.m. „sfeclă furajeră” (< *napus*).

papă, s.f. 1. „mâncare făcută din ouă batute (eventual şi cu jumări de slănină); 2. urdori” (< *papa*, s.f. „papă”, cuvânt cu care copilul desemnează mâncarea) (Guţu 1983, s.v.).

BDD-V726 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 08:39:14 UTC)

păcurar, s.m. „păstor, cioban” (< *pecorarius*).

păioară, s.f. „ţesătură fină şi străvezie de in, de bumbac sau de mătase, cu care femeile de la ţară îşi înfăşoară faţa, ca să se apere de soare; diferite obiecte de podoabă care se fac la nunţi” (< *palliolum*, dim. al lui *pallium* „îmbrăcăminte de lână, care se drapa pe corp, pe care o purtau pe deasupra, la greci, filozofii şi curtezanele; învelitoare, cuvertură”).

pănură, s.f. „stofă de lână prelucrată în casă, din care se fac haine groase; dimie” (< *paenula*).

pedestru, adj. „amărât, nenorocit” (< *pedester*, adj. „în picioare; pedestru; comun”): *Eşti tare pedestru* „eşti tare amărât”.

rânced, adj. „(despre materii grase) cu gust şi miros neplăcut din cauza alterării” (< *rancidus*).

stâlpare, s.f. „creangă groasă, care porneşte de la trunchi” (< **stirparia*).

sudoare, s.f. „transpiraţie, năduşeală” (< *sudor*, *sudoris*, cu acelaşi înţeles).

şpur, s.m. „copil din flori, bastard” (< *spurius*, adj., cu înţeles identic).

teară, s.f. „urzeală” (< *tela* „pânză, ţesătură; urzeală”).

tindeică [ĉindeică], s.f. „zimţii cu care se întinde pânza la războiul de ţesut” (< *tendicula* „sfoară întinsă; (fig.) plasă, laţ”)[2].

turmă, s.f. „grup (mai mare) de oi, care sunt adunate vara pentru păscut” (< *turma*).

vipt, s.n. „cantitate de cereale cât poate duce în spate un om o dată la moară” (< *victus*, *-us*, s.m. „hrană, alimente, mâncare”).

Aceste cuvinte moştenite, unele absente din lista dată de Gr. Rusu, vin să completeze atât informaţia privitoare la răspândirea lor cât şi forma şi semnificaţia pe care o au în arealul bistriţean.

2.2. Cuvinte maghiare:

abrictăl(u)i, vb. „a face ordine, a pune la punct, a muştrului” (< *abriktolni* (< germ. *abrichten*), idem, intrat în română prin armata austro-ungară).

[2] Toate aceste cuvinte, mai puţin *ai*, *cute*, *păcurar*, *sudoare*, cunoscute pe o arie mai întinsă, se găsesc discutate pe larg, inclusiv aria de răspândire, la Teaha 2005, *passim*.

BDD-V726 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 08:39:14 UTC)

acastăi, s.m. pl. numai ca toponim: *La acastăi* „loc şes pentru fâneaţă” (< *akasztofa* „spânzurătoare”).

alaş, s.n. „schelă; pod la şură pe care se pune fân” (< *állás*, idem).

alegădi, vb. „a se mulţumi” (< *elegedni*, cu acelaşi sens): *Nu s-alegădeşte cu nimic*.

ardău, s.m. „paznic de câmp” (< *erdö-ör* „paznic de pădure”).

arşău, s.m. „(la cărţile de joc „ungureşti”) figura echivalentă cu valetul” (< *alsó* „valet (la cărţile de joc)”).

astalâş, s.n. „tâmplar” (< *asztalos*, idem).

badoc, s.n. „vas de tinichea; tinichea” (< *bádog* „vas de tinichea”).

bagău, s.m. „tutun de calitate proastă, care se ţine în gură” (< *bagó*, idem).

bai, s.n. „supărare, părere de rău; grijă” (< baj): *N-are bai* (*de*).

barşón, s.n. „ catifea de orice culoare” (< *bársony*, idem).

batăr, adv. „deşi, în zadar” (< *bátor*).

bérleş, s.n. „căptuşeală (la haină)” (< *bérlés*, idem).

berlui, vb. „a căptuşi (o haină)” (< *bérelni*, cf. *bélelni*, idem).

beteag, adj. „bolnav” (< *beteg* „bolnav”).

bicaşău, -*i*, s.m. „piatră mai mare” (< *békasó*).

biciuli [bĝiîiuli], vb. „a evalua paguba făcută de vite într-o semănătură sau într-o fâneaţă” (< *bicsülni*, idem);

bizui [bĝizui], vb. „a conta pe cineva, a avea încredere în cineva” (< *bizni*).

boactăr, s.m. „cantonier la calea ferată” (< *bakter*, idem).

boc, s.n. „bucată de lemn, întrebuinţată de fierar la potcovit, când pileşte cuiele din copită; bucata de lemn care se pune sub osia carului când se ia roata” (< *bak*).

bodilarăş [boĵilarăş], s.n. „portmoneu” (< *bugyelláris*, idem).

bontăli, vb. (mai ales despre vite) „a lovi cu putere podeaua” (< *bántalmazni*, „a comite o spargere”): *Tătă noaptea o bontălit.*

box, s. „piele de viţăl lucrată fin”, numai în expresia *cizme de box* (< *boksz*, idem).

boxăli, vb. „a da cu cremă pe încălţăminte” (< *bokszolni*, idem).

BDD-V726 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 08:39:14 UTC)

bucta, vb. „a avea un neajuns; a cădea la un examen” (< *buktatni* „a face pe cineva să cadă (la examen)).

budigăi, s.m. pl. „(înv.) chiloţi (de damă)” (< mag. dial. *bugyigó*, idem).

buntuz(u)i, vb. „a deranja lucrurile, a produce dezordine” (< **bontozni*) (MDA, vol. I, s.v).

calbaş, s.m. „caltaboş” (< *kolbász* „cârnaţ”).

căoaci, s.m. „fierar” (< *kovács*).

ceternă [şeťernă], s.f. „jgheab la acoperişul casei pe care se scurge apa când plouă” (< *csatorna* „uluc”).

chedve, s.f. sg. „bună dispoziţie, chef” (< *kedv*, (prin forma *kedve*, cu sufix personal posesiv) idem) (Todoran 1960, p. 60): *N-are nicio chedve*.

chefeli, vb. „(cu referire la animale) a peria” (< *kefélni*, „a peria”): *Chefeleşte on pic caii*.

cheheli, vb. „a tuşi” (< *kehelni*, idem): *Tot timpul cheheleşte*.

cherăli, vb. „a aduce acasă” (< *kerülni* „a veni, a ajunge”): *Cherăleşte-l acasă, că-i sară.*

chílom, s.n. „kilogram” (< *kiló*, idem, probabil prin forma *kilóm*, cu sufix posesiv).

chindeu [ĉinďeu], s.n. „prosop” (< *kendö*).

chizăş [ĉizăş], s.m. „fecior care angajează muzicanţii şi conduce jocul” (< *kezes*).

chinzui [ĉinzui], vb. „a chinui” (< *kinozni*).

cipcă, s.f. „panglică” (< *csipke*).

ciurdă, s.f. „turmă (de vaci)” (< *csorda*).

clejă, s.f. „pământul de pe lângă biserică, proprietate a bisericii, pe care-l foloseşte preotul” (< *eclejie* < *ekklézsia*, idem).

cociş, s.m. „vizitiu” (< *kocsis*).

cohe, s.f. (înv.) „bucătărie (de vară, clădire aparte)” (< *konyha*, idem).

copârşău, s.n. „sicriu” (< *koporso*).

cotrenci, s. pl. „fân mare, rău” (< *kotroncz*).

crestúl, adv. „de-a curmezişul” (< *keresztül*, idem).

BDD-V726 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 08:39:14 UTC)

deţ, **-i**, s.m. „măsură de capacitate de un decilitru” (< *deci* (literar), idem).

diplău [ĵiplău], s.n. (înv.) „hăţ (la ham)” (< *gyepló*, idem).

drăgăli, vb. „a drăgosti” (< *drágálni* „a ţine de scump”): *Bunicii îşi drăgălesc mult nepoţii.*

dripăli, vb. „a călca în picioare, a bătători” (< *trappolni* „a tropoti”).

duhănaş, s.m. „fumător” (< *dohányos*, idem).

fartai, s.n. 1. „sfert”: *Un* fartai *de ĝinars*. 2. „parcelă mică, de circa 2-10 ari, în apropierea satului, unde se cultivă legume”: *În anu ăsta, la* fartai *am pus numa ceapă şi fansole*. 3. „şură de ţinut fânul”: *Fartaiul e jumătate cu fân.*(< *fertály*).

fene, s, numai în imprecaţii: *du-te-n fene*! (< *fene* „drac”).

férea, adv. „la o parte” (< *fére*).

fircăli, vb. „a mâzgăli (o foaie de hârtie, mai ales cu creionul)” (< *firkálni*, idem).

foaită, s.f. „soi (rău), rasă” (< *fajta*, idem): *Îi mare foaită*.

fodor, **-i**, s.m. (mai ales la plural) „încreţitură pe mânecile cămăşilor femeieşti” (< *fodor*).

forost(u)i, vb. „a lipi, a suda două bucăţi de fier” (< *forrasztoni* „a suda”).

forto, interj. „ strigăt cu care se îndeamnă vitele (legate sau înjugate) să se dea la o parte” (< *fartoli*, *fartol*, idem).

fúicaş, adj. „zăpăcit, zălud” (< *fujkás* „care se umflă în pene”): *Copilul acela e tare fuicaş*.

furdulaş, s.n. „parte de hotar în care se seamănă aceleaşi culturi” (< *fordulás*, idem).

furduli, vb. tr. (despre un vehicul) „a-l da la o parte; refl. „a se duce sau a aluneca într-o parte” (< *fordulni* „a se întoarce, a se învârti”).

gabanaş, s.n. „magazie în care se păstrează cerealele şi, uneori, şi alte lucruri” (< *gabanás*, idem).

ghezăş, s.n. „tren” (< *gözös* (fam., înv.) „locomotivă”) (http:dictzone.com/ungarisch-rumanisch-worterbuck/).

gordună, s.f. „contrabas” (< *gordon*, idem).

BDD-V726 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 08:39:14 UTC)

halău, s.n. „bucată de lemn scobită din care beau vitele apă” (< *háló*).

haraguş, adj. „iute la lucru, iute la mânie” (< *haragos* „supărat”): *Vecinu nost îi tare haraguş*.

harampău, s.n. „cleşte pentru scos cuiele” (< *harapó*-(fogo), idem).

haţa(-ne), interj. „strigăt (uneori repetat) cu care se alungă porcii” (< *hec*, idem, cf. *heccelni* „a asmuţa”).

hebereu, adj., adv. „aiurit; rătăcit” (< *heverö* „neîntrebuinţat”) (vezi şi Drăganu 1922–1923, p. 719): *Umblă hebereu*.

herlui, vb. „(despre o casă, un car încărcat cu fân) a se nărui în toate părţile” (< *hajolni* „a se apleca”).

hia, s.f., 2 sil. „lipsă, nevoie” (< *hiány* „lipsă): *Nu-i hia de nimic*.

hiboş, adj, (despre cai) „cu un defect (mai ales la picioare)” (< *hibás*, idem).

hiriş, adj. „frumos, aranjat, gătit, elegant” (< *hires* „vestit”): *E un copil tare hiriş*.

hozate, s.f. pl. „catrafuse, lucruri” (< *hozni* „a aduce”): *A adus cu el tot felul de hozate*.

hurlui, vb. „a se crăpa; a se nărui; a merge în toate părţile” (< *hajolni* „a se apleca într-o parte”).

hurţuli, vb. „a trage în toate părţile” (< *hurcolni* „a trage, a împinge”): *Copilul acela atâta o hurţuleşte*.

ler, **leruri**, s.n. „cuptor la soba de gătit” (< *ler*, idem): *Lerul acesta nu coace deloc*.

luhăr, s.n. „trifoi” (< *lohere*).

máioş, s.m. „caltaboş făcut din măruntaie de porc (mai ales ficat) şi orez” (< *májas*, idem).

mandulă, s.f. „amigdală” (< *mandula*, idem).

meghiş, adv. „totuşi, cu toate acestea” (< *mégis*, idem).

mehei, s.n. „unealtă de tâmplar” (< *mühely* „atelier”).

mejde, s.f. „fâşie de pământ acoperită sau nu cu iarbă, între două proprietăţi vecine” (< *mézsgye*, idem).

minten, adv. „imediat” (< *menten*): *Minten vin*.

misarăş [mnisarăş], s.m. „măcelar” (< *mészárós*, idem).

BDD-V726 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 08:39:14 UTC)

mişculaţie, s.f. „şmecherie” (< *miskuláncia*, idem).

morocoaşă, s.f. „fierul care se pune pe osiile de lemn, pentru ca acestea să nu se roadă” (< *marokvas*, idem).

moşcoş, adj. [moşcoş] „murdar” (< *mocskos*).

moşcoşag, s.f. „murdărie” (< *mocskoság*, idem).

musai, adv. „neapărat, în mod necesar” (< *muszáj*).

nădrag, **-i**, s.m. „pantalon(i)” (< *nadrág*, idem)[3].

ni, interj. „uite, iată, priveşte” (< *ni* < *né* < *nézd*, idem).

nimurig, s.m. „om mic şi slab, nedezvoltat, prăpădit” (< *nyomorek*, idem).

nulaşă, adj. f., numai în sintagma *făr*ină *nulaşă* = „făină albă de cea mai bună calitate” (< *nullás* (liszt), idem).

palant, s.n. „gard de scânduri” (< *palánk*, idem).

parcană, s.f. „ramă a unei uşi sau ferestre” (< *párkány*, idem).

păsăli, vb. „(despre obiecte) a se potrivi unul cu altul” (< *pászolni*, idem).

pârgălaş, s.n. „ ceapă prăjită în untură sau ulei, care se adaugă la unele mâncăruri pentru a le face mai gustoase” (< *pergelés*).

pârgăli, vb. „a pune pârgălaş pe o mâncare” (< *pergelni* „a arde, a frige”).

pişalău [pĉişalău], s.n. „zeama care se scurge din gunoiul strâns de la vite” (< *pisáló*, idem).

plevas, s.n. (înv.) „creion” (< *plaivász*, idem).

ponoslu, s.n. „reclamaţie, plângere; rezolvarea unui diferendum” (< *panasz* „reclamaţie”, *panaszolni* „a se plânge”): *A mers pe ponoslu.*

pont, *-uri*, s.n. „figuri (de tot felul), mofturi”, mai ales în expresia *a face ponturi* „a face mofturi” (< *pontozni* „a face ponturi”).

poprică, s.f. „boia” (< *paprika*, idem).

porodici, s.f., pl. „roşii” (< *paradicsom*, idem).

porţolan, s.n. „porţelan” (< *porcolán*, idem).

puţuli, vb. „a se găti, a se aranja, a se dichisi” (< *pucolni*, idem < germ. *putzen*): *Vai mă, ce te-ai puţulit!*.

raşpău, s.n. „unealtă de netezit obiecte” (< *ráspó*, idem).

[3] DEX, ediţia din 1975, dă ca etimon şi sl. *nadragy.*

BDD-V726 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 08:39:14 UTC)

răşpăli, vb. „a da cu raşpila” (< *ráspolni*, idem).

răzăli, vb. „a da pe răzătoare” (< *reszelni*, idem).

ronghi, **-iuri** [rond’], s.n. „zdreanţă” (< *rongy*, idem): *S-au adunat tot felul de rondiuri*.

ronghioş [ronÃoş], adj. „zdrenţăros” (< *rongyos*, idem): *Îi tare rondioş*.

roştei, s.n. „gard făcut din şipci” (< *rostely* „grătar”).

sabău, s.m. „croitor” (< *szabó*).

samadaş, s.n. „socoteală, calcul” (< *számadás*, idem).

sarsam, **-uri**, s.n. „felurite unelte; eufemism pentru organul genital al bărbatului” (< *szerszám*, idem).

sâcâş, adv. „cu zgârcenie” (< *szükös* „strâmt, sărăcăcios”).

sălvoiţă, s.f. „magiun” (< *szilvaís*, idem).

socaci, s.m. „bucătar” (< *szakács*, idem).

sorgoş, adj. „iute” (< *szorgos*, idem): *Îi tare sorgoş*.

strujac, s.n. „saltea umplută cu paie” (< mag. dial. *strozsák*, idem: < germ. *Strohsack*, prin armata austro-ungară) (Todoran 1960, p. 95)[4].

suci [suŝ], s.m. „cojocar” (< *szücs*).

şaitău, s.n. „teasc de stors strugurii” (< *sajtó*, idem).

şalate, s.f. pl. „salată” (< *saláta*, idem).

şăităli, vb. „a stoarce strugurii în teasc” (< *sajtolni*, idem).

şcutâie, s.f. „cutie (de chibrituri)” (< *skatulya*, idem).

şolocate, s.n. „un fel de oblon la fereastră” (< *zsalugáter* „stor”).

şontorog, adj. „(persoană) care umblă greu din cauza unor defecte la picioare” (< *sontorog*).

şoş, s.n. „stâlp înfipt în pământ pe care se fixează gardul de scânduri” (< *sas*, idem).

şporoli, vb. „a cruţa, a economisi” (< *spórolni*, idem).

ştraf, s.n. „căruţă cu roţi de maşină” (< *stráf*, idem).

ştropăli, vb. „a umbla mult” (< *stropálni*, idem).

şurlău, s.n. „adâncitură mică făcută de apele de ploaie” (< szekér)*surló*, idem).

[4] Traian Marcu (1960, p. 191) îl consideră de provenienţă germană directă.

BDD-V726 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 08:39:14 UTC)

şurlui, vb. „a curăţa un obiect (cu o cârpă, cu nisip, cenuşă etc)” (< *súrloni*, idem).

şuştăr, s.m. „pantofar” (< *suszter* (< germ. *Schuster*), *suster*, idem).

tălăli, vb., refl. „a se potrivi, a se aduna din întâmplare” (< *találni*, idem): *Cei doi se tălălesc tare bine*.

tălpăli, vb. „a pune pingele” (< *talpalni*, idem).

techerghéu, adv., în expr. *umblă techergheu* „vagabondează” (< *tekergö*, „derbedeu, persoană fără o situaţie clară”).

ticări, vb. „a mişca într-o parte şi-n alta carul, pentru a-l porni” (< *tekerni* „a întoarce”).

tistaş [t’istaş], adj. „curat” (< „*tisztás*).

tistuláş, s.n. „ţuica ieşită după prima fierbere” (< *tisztulás* „acţiunea de a curăţa; curăţire”).

tistuşag, s.f. „curăţenie” (< *tisztaság*, idem): *La ei întotdeauna o fost mare tistuşag*.

topancă, **-pănci**, s.f. „încălţăminte de casă, făcută din lână, purtată de copii şi femei” (< *topánka* „pantofi pentru femei”).

tosăni, vb. „a împinge; a înghesui” (< *taszitani* „a împinge, a îmbrânci”).

trancalău, s.m. „prostănac” (< *tŕyánkáló* „nedibaci, neiscusit”).

troamf, s.m. (la jocul de cărţi) „atu; culoare care bate toate cărţile de celelalte culori” (< *tromf*, idem).

troap, s.n. „fugă moderată a calului” (< *trapp*, idem).

tuduşli, vb. „a se interesa despre ceva (de la cineva); a iscodi” (< *tudakozni*, *tudakolni* „a se informa”).

ţifraş, adj. „înzorzonat, gătit” (< *czifrás*, idem).

ţifrăşag, s.n. „ornament” (< *cifrasag*, idem).

ţitrón, s.n. (înv.) „lămâie” (< *citrom*, idem < germ. *Zitrone*).

văcălaş, s.n. „tencuială” (< *vakolás*, idem).

văcălui, vb. „a tencui” (< *vakolni*, idem).

văşcălan, s.n. „făraş cu care se duce gunoiul când se mătură în casă” (< *vaskalan* „lingură de fier”).

vânzoli, vb. „a nu avea astâmpăr; a nu putea dormi” (< *vonszolni*): *Ce te tot vânzoleşti*?

vidără, s.f. „găleată de tinichea, smălţuită sau nu” (< *veder*, idem).

BDD-V726 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 08:39:14 UTC)

vindic, s.m. „musafir, oaspete” (< *vendég*, idem).

zugău, s.n. „urmă adâncă lăsată de apă pe un deal” (< *zúgó*).

2.3. Cuvinte germane

acăţ, s.m. „salcâm” (< *Akazien*(baum), idem).

azânta, vb. „a recruta” (< *assentieren*).

azântare, s.f. „recrutare” (< *Assentierung*).

beşteli, vb. „a certa” (< *bestellen* „a comanda”): *Tare l-o beştelit*.

bartă, s.f. „tivitură la unele obiecte de îmbrăcăminte prin care trece un elastic sau o aţă mai groasă” (< *Borden* „găitan, galon”).

bild, **-uri**, s.n. „fotografie” (< *Bild*, idem).

bină, s.f. „scenă” (< *Bühne*, idem).

bobonţ, s.m. pl. „ bomboane” (< *Bombons*).

bucşă s.f. „inelul care se pune în capătul osiei, înaintea cuiului, pentru a ţine roata carului” (< *Büchse*).

bungăr, **-e**/**-uri**, s.n. şi toponim „livadă mare de pomi” (< *Baumgarten*, idem): *Cu carul se poate ajunge pe Poderei prin Bunguri.*

chiflă, s.f. „corn, covrig” (< *Kipfel*, mag. *kifli*).

cheţ, interj. „strigăt cu care se alungă pisica” (< *Katze*, săs. *kôcz*, mosel. *Kâz*).

chilometăr, s.m. „kilometru” (< *Kilometter*, idem).

ciondăni, vb. „a se sfădi” (săs. *schänden* „a face de ruşine, a certa, a ocărî”).

ciuhă, s.f. „sperietoare de păsări” (< săsesc *Scheuche*).

cohăli, vb. „a se coace de căldură, stând în apropierea cuptorului sau a sobei” (< *kochen* „a fierbe, a găti”, probabil prin filieră maghiară) (Todoran 1960, p. 63).

corator, s.m. „epitrop (la biserică)” (< *Kurator* „epitrop”, lat. *curator*).

cost, s.n., numai în expresia *a sta în cost* „a sta în gazdă” (< *Kost* (MDA, s.v.), magh. *koszt*, „hrană, mâncare”).

cubíc, s.n. „cantitate de material (nisip, pietriş, lemn etc.) cu un volum de 1 m^3” (< *Kubik* (metter) „metru cub”).

cufăr, s.n. „geamantan, valiză” (< *Koffer*, idem).

damf, s.n. „miros greu, urât” (< *Dampf*).

BDD-V726 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 08:39:14 UTC)

dreve, s.f. pl. 1. „maşină de scărmănat lâna”. 2. „ceea ce rămâne după ce se storc strugurii şi se fierbe ţuica” (< *Treber*, mhd. *Drever*, *Draver* – Arvinte 1971, p. 41).

fain, adj. „frumos; ales, distins” (< *fein*).

fedăr, s.n. „arc (la diferite mecanisme)” (< *Feder*, idem).

ferhoang, **-uri**, s.n. „perdea (la fereastră)” (< *Vorhang*, idem).

fleandură, s.f. „bucată, dărab, zdreanţă; femeie depravată”; „gură rea” (< săs. *Flandăr* „zdrenţuit”, săs. *Flandra* „prostituată”.

floaştăr, **-re**, s.n. „pavaj făcut din pietre” (< *Pflaster* „caldarâm, pavaj”).

font, s.m. „măsură de capacitate egală cu o jumătate de kg” (< săs. *Font* = germ. *Pfund*).

fruştiuc, s.n. „dejun, prânz” (< *Frühstück*, idem).

glajă, s.f. „sticlă (recipient)” (< *Glass*, prin mijlocire săsească, cu *j* în locul germ. *s*) (Arvinte 1971, p. 41).

iugăr, s.n. „veche unitate de măsură pentru suprafeţe agrare, folosită în Transilvania, egală cu 0,5775 de hectare” (< *Juger*, lat. *jugerum*).

întăbula, vb. „a înscrie în cartea funciară” (< *intabulieren*, idem).

joagăr, s.n. „ferăstrău mare cu două mânere pentru tăiatul lemnelor groase” (< săs. **zåger* = germ. *Säger*).

jumătăţi, s.f. pl. „pantofi (decupaţi la spate)” (calc după germ. *Halbschuh*, propriu „jumătate de gheată”) (Frăţilă 2010b, p. 230).

hecelă, s.f. „darac” (< săsesc *Hechel*).

hobăl, s.n. „instrument cu care se toacă varza mărunt” (< *Hobel* „rindea”).

lagăr, s.n. „tabără” (< *Lager*, idem).

laibăr, s.n. „haină ţărănească de pănură (postav), scurtă până în talie, de obicei fără mâneci; pieptar; vestă” (< săs. *leibel*) (NDULR, s.v.).

maistăr, s.m. „meşter” (< *Meister*).

metăr, s.m. „(înv.) metru” (< *Metter*, idem)[5].

moaltăr, s. sg. „mortar, tencuială” (< germ. bair.-österr. *Malter*, idem) (Arvinte 1971, p. 114).

[5] Poate fi şi din magh. *méter*, idem, cf. Marcu 1960, p. 181.

BDD-V726 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 08:39:14 UTC)

molăr, s.m. (înv.) „zugrav” (< *Mahler*, idem).

raşpău, s.n. „pilă cu dinţi mari” (< *Raspel*, idem).

struţ, s.n. „buchet de flori care se pune la pălăria feciorilor” (< *Strutz*) (Arvinte 1971, p. 55; Binder 1967, p. 69).

şlaier, s.n. „ voal de mireasă” (< *Schleier*, idem).

şpaţir, s.m. „plimbare” (< *Spazier*, idem).

şpese, s.f. pl. „cheltuieli, speze” (< *Spesen*, idem).

ştram, adj. „voinic, milităros” (< *stramm*): *E un om ştram.*

ştrec, s.n. „terasament de cale ferată” (< Strecke) (Marcu 1960, p. 194).

ştricăli, vb. „a tricota, a croşeta” (< *stricken*, idem).

ştrimpi [ştrimpĉi], s.m., pl. „ciorapi” (< *Strümpfe*).

ştrofăli, vb. „a certa, a mustra” (< *Ştrof* „pedeapsă” < *Strof*, idem).

ştromfăni, vb. „a umbla mult şi fără rost; a bătători” (< *stampfen*, prin mijlocire săsească, „a bătători, a pisa a zdrobi”) (Frăţilă 2010b, p. 222).

şurţ, s.n. „şorţ” (< *Schurtz*, săs. *Schurz*).

troacă, s.f. „vas de lemn (în formă de jgheab, de ladă lungă etc.) în care se pune apă sau mâncare pentru porci” (< germ. dial. *Trok*).

troamf, s.m. „atu (la jocul de cărţi)” (< *Trumf*, dial. *Tronf*, mg. *tronf*, idem).

ţais, adv. „foarte bine” (< *Zeiss* „marcă de ceasuri”).

ţâli, vb. „a trage la ţintă” (< *zielen*, idem).

ţucăr, s.n., sg. „zahăr” (< *Zucker*).

ţug, s.n. 1. „curent de aer”: *Nu sta acolo, că tare trage ţugu*; 2. „tren” (< *Zug*, idem).

ţuric, *interj.* „strigăt cu care se îndeamnă caii înhămaţi să dea înapoi” (< *zurück* „înapoi”).

vinars s. sg. „ţuică (îndulcită)” (< *vin* + *ars*, calc după germ. *Branntwein*, idem (< *brannt* „fript, ars” + *Wein* „vin”).

2.4. Cuvinte slave:

bili [bĝili], vb. „a înălbi pânza” (< v. sl. *bĕliti*).

blană, s.f. „scândură groasă” (v. sl. *blana*).

boală, s.f. „afecţiune” (< v. sl. *bolĭ*).

cârcăli, vb. "a se frige sau a se coace în grabă” (cf. scr. *krkaljiti*): *Carnea asta îi numa cârcălită.*

BDD-V726 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 08:39:14 UTC)

chişcă [ĉişcă], s.f. "un fel de caltaboş" (< ucr. *kyşka*) (NDULR, s.v.).

citov [ŝitov], adj. „întreg, sănătos (la minte)" (cf. bg. *čitav*, scr. *čitav*).

clăti, vb. „a se urni, a se mişca din loc" (< v. sl. *klatiti*): *Nu s-ar clăti de acolo pentru nimic în lume*.

cociorbă, s.f. „vătrai în formă de semicerc pentru scos cenuşa sau jarul din cuptor" (< ucr. *kočerba*, *kočurba*).

cujeică, s.f. „furcă de tors" (< ucr. *kuželĭka*).

delniţă, s.f. „fâşie de teren (mai ales fânaţ) lungă şi îngustă" (cf. bg. *delníca*, maced. *délnica*, ucr. *dilĭnica* „postată") (Fraţilă 2010b, p. 140).

draniţă, **-ţe**, s.f. „şindrile" (< ucr. *dranyca*).

galăşcă, s.f. sg., **galuşte**, s.f. pl. „sarma(le)" (< ucr. *haluška*).

maştehă, s.f. „mamă vitregă" (v. sl. *maštеha*).

pagubă, s.f. „lipsă" (< v. sl. *paguba*).

pisoc [pĉisoc], s.n. „nisip" (< ucr. *pisok*).

poiată, s.f. „grajd" (< v. sl. *pojata*).

polojănii, s.f. pl. „glume (deocheate)" (< v. sl. *položenije*): *Vorbeşte numai polojănii*.

stanişte, s.f. „locul unde se odihnesc vitele mari la amiază" (< v. sl. *stanište*).

şuştar, s.n. „vas din doage de lemn pentru mulsul vacilor, oilor" (< v. sl. *šestarŭ).*

vâjî, vb. „a se potrivi" (< ucr. *vajiti*): *Ce bine se vâjăsc mirii ăştia*.

2.5. Alte cuvinte

bugăt, adv.[6]: *Îi bugăt atâta*.

cănac, **-i**, s.m. „ciucuri (care se pun, de obicei, la capuţanul de pe capul cailor, atunci când sunt înhămaţi sau la unele haine de îmbrăcăminte)"[7] (cf. *canaf* < magh. *kanaf*).

[6] În MDA, s.v.: etimologie necunoscută.

[7] Dicţionarele etimologice ale limbii maghiare consideră cuvântul de origine română. Sensul referitor la portul românesc, răspândit într-o regiune unde influenţa românească este puternică, ne face să susţinem că aparţine celor 56 de cuvinte din câmpul semantic al „îmbrăcăminţii" trecute din română în maghiară (F. Bakos), cf. Sala 2005, p. 40.

BDD-V726 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 08:39:14 UTC)

ciotrica, vb. „a pălăvrăgi”: *Ce tot ciotricaţi acolo*?
coleşă, s.f. „mămăligă”[8].
corobeţe, s.f. pl. „poame (de tot felul, dar mai ales pădureţe)”.
dăbălăzat[9], adj. „bosumflat”: *Ce stai aşă dăbălăzat*?
fachior, s.n. „giulgiu care se aşază pe faţa mortului”[10].
jâmb, adj. (înv.) „ştirb; cu gura strâmbă”, probabil element de substrat, arom. *jimbu*, *jumbu* „ştirb” (Puşcariu 1976, p. 169).
oarzăn, adj. „timpuriu”[11]: *Mere oarzăne* „mere timpurii”.
şepeli, vb. „a vorbi peltic; a vorbi defectuos”: *Copilul acesta atâta şepeleşte* (vezi, totuşi, DA, s.v. *cepeli*: cf. rut. *šepeljati*).

Listele oferite, departe de a epuiza tot inventarul elementelor maghiare, germane, slave din vocabularul locuitorilor, pot confirma bogăţia de cuvinte luate de la populaţiile cu care au venit, într-un fel sau altul, în contact. Multe dintre ele au o etimologie dublă, maghiară şi germană, deşi unele studii dau ca etimon o singură sursă. Alături de administraţie, serviciul militar, meşteşugari, care au adus şi impus multe cuvinte, populaţia satului a venit şi în legătură directă cu cele două etnii. Caila se află într-o zonă în care, spre est şi sud-est, se află localităţi compact germane: Bistriţa, Sigmir, Beşineu [Beşâneu][12] (azi Viişoara), Iad (astăzi Livezile), Aldorf[13] (astăzi Unirea)[14], Tărpiu,

[8] DER, s.v.: „origine necunoscută”.
[9] DER, s.v.: „*dăbălăza*, vb. „a se bosumfla; a slăbi; a extenua”: origine expresivă”.
[10] Poate fi o formă deformată de la *fachiol*, s.n. (înv.) „văl”: *frumosul ei fachiol cu bibiluri aurite* (Bolintineanu) < magh. *fátyol*, cf. NDULR, s.v. În DER: *fachiol*, s.n. (Trans.) „ţesătură fină de lână pentru basmale. Var. *fachiul*, (Banat) *fachiu*, (Trans.) *fotiol*. Var. *faziol* (it. *fazzoletto* „batistă”), prin intermediul magh. *fátyol*, cf. mgr. φαχιόλης, ngr. φαχιόλιον, de unde pare a-l fi luat Bolintineanu, ca împrumut individual, cf. sb. *fačol*, alb. *fastšol*.
[11] DER, s.v.: „origine necunoscută. Legătura cu *orz* (TDRG) nu pare sigură”.
[12] Denumirea lipseşte din *Ind. loc.*, fiind menţionată numai Viişoara. La 1332 apare consemnat „plebanus de Villa Paganika, Villa Paganica”, la 1589 „Paganica”, la 1750 Beşineu, cf. Suciu, vol. II, p. 247.
[13] Şi această denumire este omisă din *Ind. loc*.
[14] Toate acesta patru localităţi, Sigmir, Viişoara, Livezile, Unirea, sunt, la ora actuală, cartiere ale municipiului Bistriţa.

BDD-V726 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 08:39:14 UTC)

Dumitra, iar în partea opusă, spre nord şi vest, există sate cu populaţie majoritar maghiară: Şintereag, centrul de comună, Şieu-Sfântu.

Elementele slave se află într-un număr mai mic şi majoritatea sunt vechi slave; ca urmare, au o utilizare mai generală.

BIBLIOGRAFIE

AICED = „Anuarul Institutului de Cercetări Etnologice şi Dialectologice”, Bucureşti, 1979 şi urm.

Arvinte 1971 = V. Arvinte, *Die deutschen Entlehnungen in den rumänischen Mundarten*, Berlin, Akademie Verlag, 1971.

AUT = „Analele Universităţii din Timişoara”, I, 1963 şi urm.

Binder 1967 = Ştefan Binder, *Contribuţii la studiul elementelor germane în lexicul graiurilor populare româneşti* (III), în AUT, V, 1967, p. 49–72.

BL = „Bulletin linguistique”. Publié par A. Rosetti, Bucureşti – Paris, 1933–1948.

DER = Alexandru Cioranescu, *Dicţionarul etimologic al limbii române*, Bucureşti, Editura Saeculum IO, 2001.

Drăganu 1922–1923 = N. Drăganu, *Etimologii*, în DR, III, 1922–1923.

Frăţilă 1973 = Vasile Frăţilă, *Consideraţii asupra vechimii diferenţierilor dialectale ale dacoromânei*, în AUT, XI, 1973, p. 9–29.

Frăţilă 2010a = Vasile Frăţilă, *Graiurile din Transilvania de nord-est*, în Frăţilă 2010b, p. 136–141.

Frăţilă 2010b = Vasile Frăţilă, *Probleme de dialectologie română*, Blaj, Editura Astra, Departamentul „Timotei Cipariu”, 2010.

Gheţie 1994 = Ion Gheţie, *Introducere în dialectologia istorică românească*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1994.

Graur 1958 = Al. Graur, *Cu privire la ă > a în româneşte*, în SCL, IX, 1958, nr. 2, p. 263–264.

Guţu 1983 = G. Guţu, *Dicţionar latin-român*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1983.

ILR 1978 = Florica Dimitrescu *et alii*, *Istoria limbii române*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1978.

Iordan 1927–1928 = Iorgu Iordan, *Un fenomen fonetic românesc: ă neaccentuat > a*, în RF, I, 1927–1928, p. 117 şi urm.

Ind. loc. = *Indicatorul localităţilor din România*, Bucureşti, Editura Academiei, 1974.

Istrate 1937 = Gavril Istrate, *Graiul satului Nepos* (*jud. Năsăud*), în „Buletinul Institutului de Filologie română «Al. Philippide»”, IV, 1937, p. 50–59.

Istrate, Turculeţ 1971 = Gavril Istrate, A. Turculeţ, *Cercetări dialectale în judeţul Bistriţa-Năsăud*, în FD, VII, 1971, p. 207–211.

BDD-V726 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 08:39:14 UTC)

Ivănescu 1948 = G. Ivănescu, 1948, *Problemele capitale ale vechii române literare*, Iaşi, 1948.
Marcu 1960 = Traian Marcu, *Glosar dialectal din comuna Deda, raionul Topliţa*, în MCD I, p. 145–199.
Marin, Tiugan 1987 = Maria Marin, Marilena Tiugan, *Texte dialectale şi glosar. Bistriţa-Năsăud*, Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste. Institutul de Cercetări Etnologice şi Dialectologice, seria II. Texte şi glosare, 6, [Bucureşti], 1987.
MCD I = *Materiale şi cercetări dialectale*, vol. I. Redactori responsabili: Romulus Todoran şi Vasile Breban, Bucureşti, 1960.
MDA = *Mic dicţionar academic*, vol. I–IV, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2001.
NDULR = Ioan Oprea, Carmen-Gabriela Pamfil, Rodica Radu, Victoria Zăstroiu, *Noul Dicţionar universal al limbii române*, Bucureşti – Chişinău, Editura Litera Internaţional, 2006.
Puşcariu 1940/1976 = Sextil Puşcariu, *Limba română*, I. *Privire generală*, Bucureşti, Fundaţia pentru Literatură şi Artă, Bucureşti, 1940; ediţia a doua, îngrijită de Ilie Dan, Editura Minerva, Bucureşti, 1976.
Rusu 1959 = Grigore Rusu, *Schiţă a sistemului fonologic al graiului bistriţean*, în CL, IV, 1959, p. 61–73.
Rusu 1960 = Grigore Rusu, *Glosar dialectal din comuna Şieu Măgheruş, raionul Bistriţa, reg. Cluj*, în MCD, I, p. 273–290.
Tratat = Valeriu Rusu (coord.), *Tratat de dialectologie românească*, Editura Scrisul românesc, 1984.
Sala 2005 = Marius Sala, *Aventurile unor cuvinte româneşti*. Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2005.
Suciu = Coriolan Suciu, *Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania*, vol. I–II, Bucureşti, Editura Academiei R.P.R., 1967–1968.
Şandru 1938 = Dumitru Şandru, *Enquétes linguistiques du Laboratoire de phonétique expérimentale de la Faculté des Lettres de Bucharest*, VI. *District de Năsăud (Nord-Est de la Transilvanie*), în BL, VI, 1938, p. 173–230.
TDRG = H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, vol. I–III, Bucureşti, 1903–1925.
Teaha 2005 = Teofil Teaha, *Cuvinte latineşti moştenite în graiurile româneşti actuale*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.
Todoran 1954 = R. Todoran, *Despre un fenomen fonetic românesc dialectal: ă protonic > a*, în SCL, V, 1954, nr. 1–2, p. 63 şi urm.
Todoran 1960 = Romulus Todoran, *Material dialectal*, II. *Graiul din Vîlcele* (*raionul Turda*), în MCD, vol. I, Editura Academiei R.P.R., 1960.
Ţâra 1979 = Vasile Ţâra, *Graiurile din nord-estul Transilvaniei*, în AICED, seria A, I, 1979, p. 347–359.

BDD-V726 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 08:39:14 UTC)

ASPECTS OF THE SUBDIALECT SPOKEN IN *CAILA* VILLAGE (IN BISTRIŢA-NĂSĂUD COUNTY)

(*Abstract*)

The present paper aims at highlighting the existence of a number of peculiarities within a given dialectal area. To illustrate these characteristics, the author has chosen the village of *Caila*, situated in Bistriţa-Năsăud county, which pertains to the so-called „subdialect of Bistriţa" („grai bistriţean") that displays the features of the northeastern Transylvanian subdialects.

The author does not reproduce the features of this small linguistic space, as they have already been presented in numerous specialized studies (mentioned in the footnotes); however, he provides a comprehensive list of words used in the village, organized from an etymological perspective: **2.1.** Inherited words, **2.2.** Hungarian words, **2.3.** German words, **2.4.** Slavic words, **2.5.** Other words, whose etymology is uncertain.

Naturally, the lists do not exhaust the entire inventory of Hungarian, German, and Slavic elements in the speakers' vocabulary, but they do confirm the abundance of lexical elements taken from the peoples they have been in contact with (in one way or another).

I also draw attention to the fact that the village of *Caila* is situated in an area where its east and south-east neighbours used to be compact German localities – *Sigmir*, *Bistriţa*, *Beşineu* (now known as *Viişoara*), *Iad* (today's *Livezile*), *Aldorf* (nowadays *Unirea*), *Tărpiu*, *Dumitra* –, whereas to the north and to the west, there are villages whose population largely consists of Hungarians: *Şintereag*, *Şieu-Sfântu*. The Slavic elements are less consistent, most of them being of Old Slavic origin and, therefore, enjoying a more general usage.

CUVINTE-CHEIE: *graiul din Caila, particularităţi lexicale, perspectiva etimologică, cuvinte moştenite, cuvinte de origine maghiară, germană, slavă, cuvinte cu etimologia necunoscută.*

KEYWORDS: *the subdialect spoken in Caila village, lexical specific features, the etymological perspective, words inherited from Latin, words of Hungarian, German, Slavic origin, words with uncertain etymology.*

Universitatea de Nord din Baia Mare
Facultatea de Litere
430122 Baia Mare, str. Victoriei, 76
nicufelecan@yahoo.com

BDD-V726 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 08:39:14 UTC)